

LUCEAFĂRUL

SUMARUL.

Oct. C. Tăslăuanu † Nicolae Ion Grigoresca.
I. U. Sorica . . . Dor (poezie).
I. Agârbiceanu . . . Doi bătrâni.
A. Seca . . . . . Departe (poezie).
Dr. Alex. Bogdan . . . . . Limba literară și limba populară.
M. Canțan . . . . . Doină (poezie).
G. C. Ionescu . . . . . Boierul (novelă).

I. Borcia . . . . . Ifigenia în Taarida de Goethe.
Cronică: . . . . . Înormântarea lui Grigoresca. Cum cinstesc alții și cum știm noi cinsti memoria bărbaților mari ai neamului. Răspunderea celor ce scria față de publicația cetitor. Știri. Bibliografie.

Ilustrații: N. Grigoresca. Casa pictorală. O dimineață de vară. Car ca merinde. Cărcimă la dram.

ABONAMENT:

Austro-Țngaria:

1 an . . . . . 12 cor. Ed. de lux . . . . . 20 cor.
6 luni . . . . . 6 „ „ „ „ . . . . . 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an . . . . . 16 cor. Ed. de lux . . . . . 25 cor.
6 luni . . . . . 8 „ „ „ „ . . . . . 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

A apărut în editura revistei „Luceafărul“

A. O. Maior

Biblioteca Copiilor

Vol. II

numeroase ilustrații.

Cel mai potrivit dar pentru

→ copii. ←

Prețul: Cor. 1.60, Lei 2.—

Omer

ILIADA

12 cântări traduse în versuri

de

George Murnu

→ ca ilustrații admirabile. ←

Primul volum din
Biblioteca scriitorilor Străini.

Prețul: Cor. 4.—, Lei 5.—

— plus porto postal 20 bani. —

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Cu colaborarea dlor: I. Agârbiceanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borgia, I. Ciocărlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunșan, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. D. Soricu.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

† Nicolae Ion Grigorescu.

Cel mai mare pictor al Românilor, moșneagul uscățiv, cu ochii cuminți și aprinși, s'a stins în Cămpina, orașelul liniștit din valea Prahovei. Departe de zgomotul lumii, acolo, în silăstria luminoasă și curată a aerului de munte își depănă el bătrănețele și spornice.

În viață tot așa de original, ca și în artă, se mulțumea cu prietinia alor foarte puțini, câțiva artiști cari îl înțelegeau și-l iubeau. Trăia numai pentru arta sa și numai cu lumea pe care a înviat-o în pânzele sale. Om, cu o fire distinsă și inimă curată, care se putea împrietini tot așa de mult cu formele convenționale ale societății ca și cu teoriile despre artă. Eră unul dintre aceia, cari străbat drumuri neumblate, trăiesc în deplină libertate și lasă în urma lor culmi luminoase în viața popoarelor.

Pentru noi e singurul pictor al secolului trecut, care stă alături cu talentele artistice ale literaturii. Toată pictura românească până la dânsul se mărginește la zugrăveli de biserici, sau la opere mai mărunte, cari nu s'au ridicat la înălțimi artistice neperitoare. Grigorescu e cea dintâi personalitate puternică a noastră în pictură.

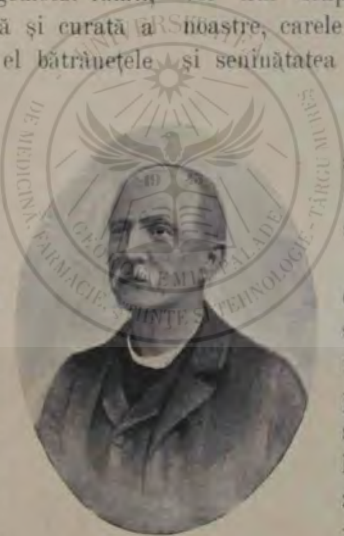
El va rămânea poetul în colori al țărănilor români și a naturii din țărișoara lui. În lumina geniului sau, în minunatele lui pânze, vor trăi deapuri ciobanii și ciobănițele noastre, carele cu boi, fermecele primăverilor și seninătatea verilor din Țara Românească.

*

Grigorescu a trăit o viață sbuciumată și grea. Și-a cucerit nemurirea prin o muncă uriașă și prin o stăruință uimitoare.

S'a născut la 15 Mai 1838, din părinți săraci. Copilăria și-a trăit-o în mahalaua Căramidari din București. Predispozițiile pentru pictură îl făcură să intre la un meșter zugrav, la care învăță doi ani. Pe urmă zugrăvea singur icoane și le vindea la bălciuri. La vârstă de 16 ani se prezintă la un

concurș pentru o bursă, dar fū respins, neavând certificate școlare. În curs de șapte ani zugrăvește iarăși sfinți la mănăstirile Căldărușani, Zamfira și Agapia. Trei ani a lucrat la zugrăvirea acestei din urmă, împodobindu-o peste așteptările tuturor. Aici îl cunoscū Mihail Cogălniceanu și-i făgădui o bursă. La 1861 plecă la Paris, unde urmă școala mai înaltă a artei sale. Studie peisagiul la Fontainebleau și satul

N. Grigorescu.

Barbizon, unde eră cuibul celor mai vestiți peisagiști francezi. În 1868 expune la Paris pânza: »Corturi de țigani«. La 1869 se întoarce în țară, unde voiă să fie profesor la școala de bele-arte, dar nici acum nu avu noroc. Mai târziu făcù călătorii prin Italia și Grecia, își deschise un atelier la Paris, unde în 1887 făcù o expoziție mai mare, despre care presa franceză vorbi cu multă admirație. Însotì statul major pe câmpiile Bulgariei, în războiul de independență, urmărind vârtejul luptei și admirând vitejia do-

publicat în această revistă la începutul anului 1905, când i-am închinat un întreg număr. Arta lui a fost deci admirată și de-ai noștri. Iar dacă muzeul nostru național din Sibiu s'ar bucură de un sprijin material mai larg, nu ar fi greu să-și împodobească pereții cu câteva din pânzele lui. Acesta ar fi cel mai demn prinos de înțelegere al marelui artist.

Operele lui Grigorescu a cucerit lumea dela noi și din străinătate prin originalitatea lor. Pentru primaoară răsare din sinul neamului nostru un talent, care vede și redă

Casa pictorului.

robanților. După războiu se retrase la Câmpina, unde, după o muncă îndelungată și bogată, spre jalea nemângăiată a artei românești, va și dormi de veci sub crucea mormântului.

*

La noi opera artistului Grigorescu nu e necunoscută. Tablourile lui n'au pătruns în casele bogaților noștri; după cât știm în întreg Ardealul se găsește un singur tablou de el. Dar ceice au vizitat expoziția generală din anul trecut își aduc aminte cu o anume cucernicie de frumoasele pânze luminoase, văzute în Palatul artelor. Unii îl cunosc din reproducerele, pe cari le-am

poezia vieții țăranilor în câmp, la munte și în războiu. Subiectele și felul lor de prelucrare, în colori, constitue originalitatea pânzelor lui Grigorescu. El a înțeles și văzut, ca nimeni altul, poezia și melancolia naturii dela noi. Acea lumină care înseamnă tablourile lui e lumina țării românești, ca și ceriul albastru nemărginit, curat și adânc. Inzadar încerci să le găsești în operele străine; ele sunt specifice pământului românesc, ca și drumurile de țară, scaldate într'un praf auriu, ca și apusurile de soare, însângerate de lumina ce se pierde, ca și câmpiile închise, șterse de lumină, sau munții prăpăstioși de o culoare cenușie verde.

Pe plaiuri cu flori sau pe râpi stâncoase pasc turme de oi albe, iar în zările dealurilor stă culcat sau răzimat în bătă un cioban voinic, cu privirea pierdută, stăpânitoare a frumșeiilor ce-l înconjoară. Pe câmpuri lelițe zvelte, cu genele lungi de-asupra ochilor melancolici, mână la pășune un cârd de vițeii, sau stau așezate pe iarba cu gândul departe. Infățișarea ciobanilor și ciobănițelor e aproape aceeași. Toți uscățivi, sulegeți și grațioși, cu privirea visătoare. Poezia naturii cereă idealizarea țăranilor.

Pe drumurile de țară scârțae cară încercate, deasupra căroră zărești câte un cap de țăran măsurând zările întinse; boii se mișcă a lene, ațipiti par'că de căldura dogoritoare a soarelui.

Sunt însă tablouri, în cari poezia nu ascunde mizeria pentru ceice vreau s'o vadă. Boii slabi și țăranii subțiri o desvălesc. Pe unele pânze zărești atmosfera plumburie și carul înfundat în țărâna cleioasă, boii se opintesc încovăindu-și spinarea ca și stăpânul lor care îi îndeamnă, împingând cu umărul la leucă. Alt țăran apasă din greu de coar-nele plugului până în preajma nopții. Aceste tablouri ale pictorului simbolizează îndărătnicia în năcazuri a visătorilor de pe

coaste. Lupta asta cu natura și viața e cea mai măiastră în pânzele lui Grigorescu. Atmosfera, lumina, pământul, toate întunecate, sunt în deplină armonie cu stările sufletești ale țăranilor.

Pe aceiași țărani fericiți și năcăjiți i-a eternizat pictorul și în avântul luptei de independență. Pictorul nu redă lupta, zugrăvindu-ne învâlmășala de oameni, ci din vijelie alege un episod. El nu o pictează privită de departe, ci ne infățișează »bătălia în bătălie». În lupta dela Zmărdan dorobanții în mărime naturală umplu întreg tabloul, restul luptei se întrezărește numai. Iar sălbătăcia luptei, vitejia armatei se sintetizează în avântul de atac al soldatului din față. Feliul acesta de a zugrăvi războiul e ingenios, fără păreche și desigur se datorește dragostei lui pentru acei ce poartă lupta mare în războiu ca și în viață.

Opera întregă a măiestrului e o istorie pitorească în colori a țăranilor din România în a doua jumătate a secolului trecut. Ei au fost dați eternității de unul dintre cei mai mari artiști ai noștri, așa dupăcum i-a văzut, înțeles și iubit sufletul lui de poet.

Pierderea lui Grigorescu e un doliu pentru întreaga Românie.

Oct. C. Tăslăuanu.

D O R.

Din afund de zare
Luna sus răsare,
Luna și c'o stea
Știe jalea mea.

Soră întristată,
Noapte fermecată,
Lângă caldu-ți sin,
Firea doarme lin,
Numai eu stau iar
Stâncă la hotar.

Gândurile mele
Pribegesc prin stele,
Ce păcat mă ține,
Lutule, de tine?

Visul codrilor,
Dorul călător
Cu ispita-i vine
Iarăș pe la mine
Ochi-mi umezește
Sufletu-mi robește.

Și străbate 'n zări
Peste munți și țări,
Draga mea, și vine
Să ți se închine.

Zare înnoptată,
Lasă-l să străbată
Peste lumea 'ntrăeagă
La icoana-mi dragă,
Și să-i ducă 'n dar
Jertfă pe altar

Împletit frumos
Versul meu duios.

L-o primi sfioasă
Cea a tot frumoasă
La chip și gândire,
Că-i dar dela mire,
Și-o să înjeleagă
Cât îmi e de dragă...

I. U. Soricu.

Doi bătrâni.

Căsuța mică, zgribulită de frig par'că sub co-perișul mare de paie, nu ar sămănă să fie dintr'un at cu cele două case de piatră, ce-i stau una de-o parte, una de alta. Între cele două ziduri frumoase, aproape nouă, căsuța pare și mai mică, și mai umilită. Curtea-i strămtă, mai numai cât o grădiniță de flori, și în curte crește iarbă mă-runtă și tânără. O tot râtează un purcelaș ș'o ciupără câteva ciocuri de găină. Sub streșină, la umbră, un podmol luciu, ca o umflătură in-vechită, razimă păretele, din care abia mijește o ferestuță cu vederi slabe, ca ochiul împăingeniț al unei bătrâne. Ușa e veche, cu brezde adânci, ca lustruite. Pe sub ușe, pe lângă pragul ros, poate intră găina în voie bună la ouat în tindă. Ba și cocoșul. Atâta numai că el se strâmo-reste puțin. Dar când intră și cocoșul, din lăuntru, din căsuța ce s'ar părea pustie, se aude numai:

— Hâș, hâș, cocoș, mâncați-ar ciocurile creasta!... Hââș! Apoi un alt glas, mai gros, s'aude mai din lăuntru.

— Da ce-i, babo? Doar n'a fi venit iar co-coșul?

— Ba venit, mânca'ar frigarea să-l mănânce.

— Apoi iar a venit pe sub ușe?

— Vezi bine că iar a venit pe sub ușe.

Glasurile se opresc apoi amândouă, și cocoșul se zbate, se frământă sub ușe. Din mijlocul curții cucurigă tare ca un învingător.

— Acum îi vine să cânte, bată-l puterile de pintenat.

Glasul gros nu răspunde îndată. S'aude nu-mai o tusa cu înnecuri ca la bătrâni, de astădată în tindă, și după un răstimp de tăcere s'aude glasul gros.

— Acum poate cântă, eă iar a mâncat din cucuruz. Ți-am tot spus, tu babo, să astupi c'o răză gaura aceea.

— Bine, omule, da atunci nu pot veni găinile la ouat.

— Dacă nu pot eu ce să le fac?

— D'apoi eu ce să le fac?

— Tu s'astupi gaura și pace!

— Bine, omule, d'apăi găinile?

— Găini, negăini. Bine-i c'a mâncat iar din cucuruz?

— Ba nu-i bine.

— Dacă nu-i bine astupă gaura și taci!

Se vedeă cum se vără din lăuntru un șort negru sub ușe. S'auzeă tusa iar mai în spre fundul căsuții. Apoi liniștea se așeză iar asupra căsuții ce părea părăsită.

Dar nu peste mult din tindă găina începeă să coteodăească.

— Acuma pe unde iasă găina?

— Treaba ta, că tu ai zis să astup gaura.

— Am zis, da acum găina a ouat.

— D'apăi!

— D'apăi trebuie să-i dai drumul că de nu s'apucă și ea de cucuruz.

Ușa dela tindă se deschide, și acum amândoi bătrânii răsar în ușe.

— Azi iar va fi năduf, tu babo!

— Văd eu bine că iar.

— Poate să-i roiască lui Ion vr'un stup!

— Vezi bine că poate.

Încet, încet se așază amândoi pe podmol. În fața lor, din sus, stă casa lui Ion. Înaltă, cu tencuiala nouă, cu coperiș de țigla.

Bătrânul se uită mult, ca în vis la casa aceea, și zice apoi mulțumit:

— Ce-i frumos îi frumos tu muier:

— Vezi bine că ce-i frumos îi frumos!

Cum stau ghemuiți pe podmol par niște pitici cu căsuța lor cu tot. El cu părul și mustațele de colie ninsă, cu sprâncenele înțepoșate la mijloc, cu ochii de un verde șters-șters, ea cu bărbuța ridicată, cu gura căzută în lăuntru, cu ochii mici, cufundați pe ci'ncolo, — păreau îmbrăcați în haine de oameni mari numai ca să nu-i cunoască lumea că-s niște copii îmbătrâniți înainte de vreme.

Aci pe podmol e bine că-i răcoare, da în curte soarele arde tot mai tare. Purcelul s'a vărât bine lângă gard cu nasul în buruene. Găinile, cu aripile slobozite își tot lasă pelița pe ochi și iar o ridică.

— Vezi, tu babo, și eu eră să fac o prostie. Eră să nu-l las pe Ionu nost să-și zidească casă de cărămidă. Da vezi că eu mă temeam de gerul iernii. Când colo, iarna, la ei mai cald ca la noi.

— Ion a făcut cărămidă cumu-i legea. A ars'o în foc. Știi ce foc și ce jar, de par' c'ar fi ars o casă.

Nu mai zic un răstimp nimica ci privesc duși la casa din naintea lor. O mândrie și o mângăiere mare ieșiă pe fețele lor vecuite, când vedeau ce harnic a fost ficiorul lor Ion, care și-a zidit o casă de piatră ca asta.

Portița dela curte se deschide grabnic și o fetiță de vr'o șase ani strigă de-acolo, tare ca la ceva foarte depărtat:

— Bun-o-o! A zis mama să veniți și d-voastră să mâncați.

— Haida, tu babo să mergem dar!

— Nu știu ce să fac, că mie nu mi foame, da ție?

— Nici mie, da tot mă duc.

— Atunci așa pot veni și eu.

Și încet-încet să sculară amândoi și porniră spre portiță.

— Doamne, tu babo, da puțin pot eu mânca acum.

— Las' c'ai mâncat tu odată destul!

— Mâncat da! Dar tu n'ai mâncat? spunea dârz moșul și nu mai zicea nimic.

Afară moșul dă să plece la vale spre casa lui Petru.

— Nu acolo, bătrânule, hehei, nu acolo! Acuși nu mai știu pe ce cărări să umbli. Și baba se oprî cu mânilor în șolduri gata să rădă.

Bătrânul zise năcăjit: Da bine, n'a fost asta Mărie?

— Ba Mărie a fost.

— Mărie, copila lui Petrea nost?

— Ba Mărie copila lui Ionu nost.

Moșul clătină din cap că nu crede. Atunci bunica îi zise scurt:

— Nu face pozne. Unde-am mâncat ieri?

— La Petrea nost.

— Bine, așa dar azi la cine mâncăm?

El nu mai zise nimic ci se întoarse spre casa lui Ion.

Amândoi erau ficiorii lui, și cum bătrânii nu mai puteau să muncească acum, îi țineau ei. Azi unul, mâne celalalt. I-au rugat pe bătrâni amândoi ficiorii să locuiască la ei, dar moșnegii nu s'au învoit. Cum să le rămână casa lor pustie? Și mâța li s'ar sălbătăci acolo. Din curte și de-oparte și de alta au cuprins mult ficiorii cu căsile și acareturile lor, dar bătrânilor și așa nu le mai trebuia. Odată curtea ce-i acum numai cât o grădiniță de flori eră mare, căci moșul a stat destul de bine: car, plug cu doi boi și

două vaci. Și bunica de-acum pe-atunci eră o nevestă sprintenă ca o șopărlă.

Așa s'au învoit cu tinerii că ei îi țin cu mâncare, dar să rămână în casa lor până la moarte.

Când intrau în curtea lui Ion, copiii mai măruntii săreau grămadă în jurul lor.

— Bunică, câte ouă aveți acum?

— Zece!

— Și ieri ai zis că zece.

— Acum avem zece și încă cu zece, se mestecă în vorbă moșul.

— Și până la Paști nu le mâncați, așa-i moșule?

— Nu, dragă, nu. Că noi acum ne înecăm cu ouăle, da vi le înroșim vouă. Știți voi bine.

Blidul cu lapte, larg și afund, stă în mijlocul mesei și vr'o șapte linguri pescuiesc înlăuntru să prindă și câte un glonț de mămăligă. Ochii copiilor privesc țință la blid. Ochii moșului și ai bunicii se uită mai mult la copii, și mânilor ce duc lingura la gură tremură, de parc'ar face lingurile tot așa: »na și ție, na și ție.«

Pe bătrân îl înecă de multe-ori tusa cu horeceli acolo la masă. Copiii cei mai mici rămân cu lingurile în mână și privesc speriați la moșul ce stă să se înece, cei mai mărișori răd înfundat sub masă.

O fetiță s'apropie de bunica și-i șoptește în taină:

— Bunico, de ce face moșul așa de urât?

— Are o mașină acolo înlăuntru și aceea cântă așa, tu fată. Pe bunica o umflă răsul cătu-i de bătrână când bagă de samă că moșul a auzit vorbele ei.

— Am pe mama zmeilor, zice el și se duce dela masă, să tușască afară.

Bătrâna a fost o femeie rea de gură în vremea ei, — ca toate muerile harnice. Îi plăcea ș'acum să-l mai zgădăre pe moșu. A și rămas mai în putere ca el. Copii n'a avut numai pe aceștia doi, și n'a avut poveri grele în viață. Moșul se trecuse mai tare. Când da vreme de ploaie auziă greu ca pământul.

Sta atunci cu baba în casă și nu știau ce să se mai facă.

— Auzi, moșnege, că trage clopotul, zicea baba într'un târziu.

Moșul avea cinste mare de clopot care împărștie tunetele, trăznetele și toate furtunile

scormolite de șolomonari«. Ascultă cât putea mai tare. Dar nu auziă nimic. Totuși ca să nu s'arete babii că-i chiar așa de surd, zice:

— Îmi pare și mie c'ar sună. Par'că cel mare încă!

— Vezi bine cel mare. Spun c'a murit Gheorghea Melentii.

— Nu mai spune, tu soro! Că n'am auzit să fi fost bolnav.

— Ei nu. Și eaca s'a stins.

— Sărac de el, și încă aveă o fată neașezată. Noi ce să zicem, tu babo, ne-am așezat copiii, și cum încă! Bine. Tare bine. Pe noi ne poate luă Dumnezeu când vrea. În pace ne ducem, ca și când n'am mai fi fost în lume de cându-i veacul. Iacă Ion de pildă. Are casă de piatră, are tot ce-i trebuie. Numai noroc să-i dee D-zeu deci încolo. Și Gheorghe tot așa. Au ei și copii, dar au și din ce să-i ție.

Când se întâmplă să se întâlnească apoi cu Gheorghea Melentii, ori cu altul de care i-a spus baba c'a murit, moșul se mânia foc, dar nu-i spuneă babii de ce-i mănios. Destul că două trei zile eră înțepoșat la obraz și la privire când trecea pe lângă babă, și nu i-ar fi spus o vorbă legănată pentru bunătățile din lume.

În zile de-acestea moșul eră între nepoți, când la Ion când la Gheorghe, și-i plăcea să le spună atunci povești cu mama pădurii și cu vrăjitoare. Și când da s'arete cum a fost mama pădurii totdeauna ziceă astfel:

— Cunoașteți voi pe bunica?

— Cum să nu, moșule

— Ei, apoi chiar așa a fost și mama pădurii leit-poleit.

Iară când se culcă horcăeă îndată, să-i pară bătrânii că doarme fără nici o grije, că-i în dușmănie cu ea.

Dar de se puneă în cale vr'o Duminecă, vr'o sârbătoare, moșul își puneă mânia de-o parte și cereă dela bătrâna haine curate pentru praznic.

Porneau apoi amândoi deodată la biserică cu calapăr și busuioc în mână.

— Ați plecat la sfânta biserică, ziceau drumeții. Dumnezeu să v'ajute.

— Ce să facem! Plecăm de vreme s'ajungem, că-i departe.

— Vi lesne Dumnilorvoastre, c'aveți doi ficiori harnici și de treabă.

— Avem, mulțam Doamne, să dee Dumnezeu și la alții tot așa ca nouă.

Și bătrânii pășeau tăcuți mai departe cu ochii umezi de lacrimi, oftând din când în când.

De multeori sara nu adormiau decât tare târziu. Mai ales în zilele ploioase când stau mai tot în casă și mai ațipiau. În clipele acelea de așteptare a somnului li se părea că călătoresc pe undeva foarte departe, că se întâlnesc amândoi mult înapoi pe cărările bătute ale vieții lor, și în clipe de-acestea numai își ziceau ei pe nume:

— Doamne, tu Mărie, de mult suntem și noi pe lume, ziceă moșul încet din păcel.

— De mult, Tănase, zău că tare de mult, răspundeă bătrâna de pe laviță. Uite, eu de multe nici nu mai pot să-mi aduc bine aminte.

— Așa și eu, tu Mărie! Așa și eu.

Apoi după o altă colindare lungă cu gândurile ziceă bunica: Ce-ai face tu Tănase să mă găsești dimineață moartă?

— Hm! eu ce-aș face?

— Tu ce-ai face?

— D'apoi aș chema pe popa și te-aș îngropă, ce să fac.

De aci 'ncolo nu mai zic nimic. Poate că dorm, ori poate stau așa pe gânduri, -- ușoare ca nălucile, ușoare și fără dureri.

I. Agârbiceanu.

Departe.

Țin fruntea 'n palme răzimată
Și ochii pironiți în carte,
Dar gândurile mele aleargă
Departe, undeva, departe.

Căsuța albă din poiană
Duios din neguri se desface,
O! de-aș putea să știu, acuma
Sărmană malca mea ce face!

Poate privește tristă 'n zare
Poate-i cu acu 'n mână și coasă
Și cine-ar ști să-mi spună mie
De nu-i ud firul de mătăasă!

A. Seca.

Limba literară și limba poporală.*)

Doamnelor și Domnilor!

Numai cu puțin timp în urmă, în sala aceasta, un fost elev al gimnaziului nostru, poetul O. Goga, repetă punctul cel mai de preț din programul cultural pentru viitor al cărturarilor de astăzi: »Să ne apropiem cu dragoste de țărâtime și s'o învățăm! Putem întregi: de toate păturile poporului nostru.

Când astfel scriitorii caută legătura traicică cu poporul, când se simte astăzi în sinul acestuia voința de împuțnicire din propriile puteri pe toate cărările, căci noi nu trebuie să ne întemeiem o cultură, ci să continuăm numai pe cea veche, tot a noastră, pentru care scop trebuie să ne întoarcem câte-odată cu mulți ani în urmă, când se observă pornirea aceasta și în scrisul limbei noastre, despre ce vi-s'ar putea vorbi mai potrivit pentru o sărbătoare școlară decât despre limba poporului și despre limba cărturarilor, care a fost mai întâi, tot a poporului!

Limba celor, cari au învățat și știu carte, limba literară se stabilește prin învoială între acei, cari scriu, și prin deprindere între acei, cari învață. Cu 600 de ani în urmă vorbeau și boerii români și preoții români la un fel cu țărăni, cari se găseau pe moșia ori în satul lor. Și dacă s'au găsit între acei boeri și preoți unii, cari să se crează datori a scrie ce gândesc și știu spre folosul altora și spre știrea urmașilor, au scris cum vorbeau, căci n'aveau de unde să învețe, cum au mai scris alții. Ei învățaseră să scrie dela alte popoare, învățând alte limbi. Cum să scrie limba lor românească au învățat ei de ei. Urmașii lor aveau acum de unde să învețe și un scris românesc și o limbă de carte românească. Și au scris Moldoveni moldovenește, Ardeleni ardeleneste, Munteni munteneste, cum ar chiu și astăzi în joc un Bănățean bănățenește și nu moldovenește, un Brașovean brașovenește. Căci și noi Români ca și alte popoare n'am vorbit și nu vorbim în toate ținuturile, locuite de noi, într'un fel, avem și noi mai multe graiuri. Asemenea n'am scris și nici astăzi nu scriem într'un fel. E adevărat, că se

pot întâlni Români de ori și unde și ei se vor putea înțelege și vom găsi cărți tipărite de Români oriunde și cetindu-le le vom înțelege, dar de câteori nu se va auzi în vorba lor și de câteori nu vom ceți în scrisul lor cuvinte, pe cari nu le vor înțelege decât compatrioții aceiua, care le vorbește ori le scrie. Un astfel de graiu obișnuit într'un anumit ținut și deosebit de graiul altor ținuturi se numește în știință dialect.

Așa a avut limba poporală românească, care este limba întregului popor român, și așa a avut și limba literară românească, care e limba scriitorilor români, mai multe dialecte. Căci un cuvânt odată scris e cuvânt de carte, un graiu, în care s'a scris deja, e graiu de carte, e dialect literar.

La începutul scrierii unei limbi se poate întâmpla să se scrie numai într'un dialect literar și scriitorii urmași se învoiesc și în școală deprind scrisul numai în acest dialect, ori se scrie în mai multe dialecte și apoi după multe încercări și întreceri și după multă vreme se va mai scrie numai în acel dialect, în care s'au scris cărți mai de preț, mai multe și mai folositoare, cari în urma folosului și frumuseții lor să se fi putut răspândi mai mult decât cărțile scrise într'alt dialect. Forma cuvintelor din acest dialect și felul de așezare al lor în vorbit și scris se primesc apoi de toți scriitorii și învățătorii și acest dialect literar întrebuintat în scrieri de un întreg popor se numește limbă literară, limba literară a acelui popor. Astfel dialectul literar, din care s'a dezvoltat limba noastră literară de astăzi, este dialectul muntenesc. Clasa cultă a poporului, oamenii trecuți prin școală, după ce și-au însușit limba literară, o vor întrebuintă și în vorbirea de toate zilele și astfel limba literară devine »limbă de conversație«, »limbă de salon« acolo, unde lumea mai de samă își poate da dese întâlniri în casa unuia ori altuia, unde se cetește și se discută, pe când limba de conversație a poporului rămân acele multe dialecte, nu scrise ci numai vorbite. Dară deoarece pătura cultă a unui popor nu se ferește și nu-i iertat să se ferească de atingerea cu clasele ne-învățate și fiindcă ea va fi cetind și va fi auzind

*) Discurs rostit la serbarea sf. Sofii în toamna anului 1906 în sala festivă a gimnaziului român din Brașov.

limba literară mai puțin decât în anii de școală, este ușor de înțeles, că limba literară de conversație și cea de salon, poartă, cu toată unitatea limbii literare, ici-colo un colorit local, îndeosebi în ce privește rostirea cuvintelor. Fonetica limbii literare este deci influențată în aceste ramificații ale ei de fonetica dialectului popular din ținutul respectiv (ca și în lexiconul limbei). Aceste sunt numai influințe întâmplătoare, căci în câte un

de ceas, cetesc și scriu, studiază și învață limba de carte din anii lor de școală și din zilele noastre. Aceia însă, cari poartă cea mai grea responsabilitate pentru păstrarea unei rostiri frumoase a sunetelor ori pentru introducerea celei mai potrivite exprimări sunt actorii, nu actorii noștri diletanți, — cu toate că în unele centre culturale ale noastre și acestor diletanți le suntem mulțumitori că-și împlinesc și în pri-

N. Grigorescu.

O dimineață de vară.

oraș și în câte un salon limba de conversație poate fi păstrată în curătenia, cu care e scrisă în operele celor mai buni seriitori.

Dar sunt autorități, cărora le stă în putere să hotărască felul de exprimare al limbii literare, rostirea cuvintelor, cari se cetesc; sunt actorii și oratorii în parlament, de pe catedre și de pe amvon. Deputații, profesorii și preoții au în stabilirea exprimării unei limbi numai întru atâta o autoritate mai mare decât alți intelectuali, întru cât ei toată viața lor, zi de zi și ceas

vința aceasta datorită, rostind o românească curată și frumoasă, — nu diletanții, ci actorii de profesiune, cari umblă la școală, unde capătă învățătura unei rostiri frumoase a limbii lor. La acele popoare, unde teatrul este în plină dezvoltare, unde el a ajuns a fi un factor de cultură indispensabil, de care nu se mai pot lipsi oamenii, acolo studiarea rostirii adevăratei limbi literare se poate face numai pe temelia limbii de teatru. Acolo s'ar putea întâmpla să modifice capriciul unui actor rostirea unui cuvânt și să

introducă un alt fel de rostire. La astfel de popoare în măsura, în care s'a înălțat sfera de influință a scenei, se coboară aceea a celorlalți factori, cari ar fi chemați să poată hotărî în chestia aceasta. Se vor găsi deci, d. e. la Nemți, chiar profesori de universitate (pe lângă mulții profesori de licen și învățători de școale primare), cari în bună voie îngăduiră să se strecoare în limba lor atâtea influințe dialectale, încât ai impresia, că-ți vorbește într'adevăr în dialect. Cu atât mai puțin vor căută să vorbească adevărata limbă literară cu felul ei de pronunțare deputații, acolo ca și la noi, cari sunt aleși din rândurile muncitorimii ori chiar ale țărănimii. La noi, cărora ne lipsește teatrul așa, cum îl au Nemții, pentru multă vreme de aci înainte, cum a fost atâta vreme în urma zilelor de-acum, pronunțarea corectă a limbii noastre literare trebuie păstrată și ocrotită de gura profesorului bucuros de învățatură și îndrăgostit de scrisul românesc. Bucuros de învățatură, căci și el are încă dela cine să învețe. El poate învăța dela aceia, cari se ocupă, după pregătirea necesară, anume cu felul de rostire al sunetelor și cuvintelor, dela foneticieni. Lucrând cu îngrijire și cumpătate în direcția aceasta foneticienii noștri ne vor aduce foloase însemnate. Lor le vom urmă, când va fi să dăm limbii noastre literare o haină unitară, o scriere bună, o ortografie la un fel. Și nu începe îndoială, că o ortografie bine și hotărît stabilită, curat fonetică, nu numai va înlesni, ci va asigura pronunțarea unitară a limbii noastre literare. Ortografia slujește practicității și

corectității. O ortografie corectă, cum e cea fonetică, este din toate punctele de vedere mai practică decât oricare alta: pentru străini și pentru ai noștri, pentru negoțuri, artă și pentru știință, îndeosebi pentru știință. Lipsindu-ne însă decretarea oficioasă a ortografiei curat fonetice mai auzim și astăzi Români, de alt-cum oameni distinși și la locuri înalte, cari mai rostesc -ciune în loc de -țiune, și mai vedem tipărindu-se cu o ortografie, cu care se scria cu zeci de ani în urmă. De sigur, că o ortografie răătăcită și o pronunțare greșită nu împiedecă, ca limba celor ce păstrează încă în vorbire și scriere greșelile amintite să fie totuși bogată în cuvinte, în expresiuni, în frumseți poetice. Căci și

noi, cari rostim frumos și cei cari uită, că au aceeaș datorie față de limba lor strămoșască, și noi, cari scriem corect, și acei, cari din încăpăținare sau lenvie nu voesc să scrie cum scriu alții, ne însușim și îmbogățim limba

din acelaș izvor: din poeziile și povestirile poezilor noștri, din lucrările de știință ale cercetătorilor noștri și din limba de comunicare mai ușoară a ziariștilor noștri, a ziariștilor de samă nu a jidoviștilor tipăritori de vorbe zilnice. Căci oricât de stabilită ar fi ortografia și oricât de întinsă și de felurită ar fi bogăția de cuvinte a unei limbi literare, ea nu rămâne pe loc nemșcată și nemșchimbăată ci se îmbogățește și se schimbă cum se schimbă și se îmbogățește și limba poporală. Deosebirea este, că în limba literară mai ales se introduc cuvinte nouă sau se face schimb cu alte vechi, iar limba poporală își modifică, își schimbă mai ales sunetele și prin aceste forma cuvintelor.

O limbă literară se îmbogățește prin formarea de cuvinte nouă. Revenind la cuvintele, ce le spusei în rândurile începătoare

ale vorbirii mele, că mișcarea de imputernicire din propriile puteri, se observă astăzi îndeosebi și în scrierea limbii românești, am căutat să scot pildele, cu cari voi ilustra ce voi zice, din numerii de ieri-alaltăieri ai revistelor de azi, cari au pășit mai întâi cu o puternică conștiință de ideal pe calea aceasta și cari se găsesc în mâna celor mai multora din dumniavoastră: »Sămănătorul« și »Neamul românesc«. Dacă aceste răslețe comunicări asupra îmbogățirii limbii literare nu vor mulțumi pe oricine, în ce privește exactitatea lor, păcatul este al meu, care n'am cercetat destul trecutul limbii literare de astăzi, dar este mai mult al nostru al tuturor, căci n'am ajuns să avem un dicționar com-

plet al limbii noastre, cu ajutorul căruia să poți urmări la ce dată se găsește un cuvânt întâia oară în limba literară.

Poate cele spuse aici vor întări atențiunea acelora, cari pregătesc un astfel de dicționar și asupra acestui punct.

Deci drept

cuvinte nou formate în limba literară pot trece următoarele: dacă nu cu siguranță cuvântul viorar, (cum zice scriitorul Boteni) format dela vioară în înțelesul de lăutar căci el poate fi și un provincialism, adecă un cuvânt întrebuințat numai în dialect, cu toate că pentru un cititor, care cunoaște până la data când citește »viorar« numai cuvântul lăutar, vorba viorar trebuie să fie privită ca una nou formată în limba literară, dacă nu acest cuvânt, apoi d. e. verbul a pumnii (dela pumn), cum zice Sadoveanu odată »il pumneau« și verbul a pietrului (dela piatră), cu care se alungă din limba noastră literară cuvântul neromânesc a pavă, și viitura (Vâlcelului) dela verbul a veni (Boteni).

Dela joben și frac alcătuește Iorğa, care, mai ales în articolele sale politice, dovedește a avea o deo-

N. Grigorescu.

Cărcimă la drum.

sebită putere de creație, jobenațiilor și frăcuiților. Înspinat (dela spin) se introduce prin »Sămănătorul« pe lângă cuvântul până acum obișnuit spinos, și în aceeași revistă se formează un cuvânt dela vârtej și se zice despre un râuleț, că »vârtejește... Asemeni cuvintele: pământiu și tutuniu, tăios (dela a tăia), usturoiet (= cu usturoi), il argăți pe moșneag (dela argat) = il sluji și se îmburuenea ză, dela buruiană (Eminescu). De sigur, că astfel de cuvinte nu le observă fiecare, deși ar fi de dorit, că în timpurile aceste de cuceriri însemnate în limba noastră literară, cei cu știință de carte și cu dor de a-și îmbogăți, a-și înfrumuseța, a-și romaniza limba, să citească cu creionul în mână munca acelor, cari ne conduc spre bine și tot mai spre bine. Așa am învățat noi mulți, în cărțile cărora se găsește pe fiecare pagină cuvinte subtrase și alte însemnări, să ne iubim și admirăm limba și poporul din bogăția căruia ne îmbogățim cu toții.

Și nesecat se revarsă astăzi bogăția limbii populare, a dialectelor, peste limba noastră literară. Toți aceia, cari jură astăzi pe steagul noii direcții în mișcarea noastră culturală, folosesc în scrisul lor provincialisme, cuvinte cunoscute până în clipa, când le scriu ei, aproape exclusiv numai în dialectul lor. Din clipa aceea însă ele devin proprietatea limbii literare a tuturor și se cuvine să devină. Aceste provincialisme însemnă odată lucruri cunoscute numai în cutare sau cutare ținut și pe acestea le vom încorpora limbii literare fără zăbavă. Ele sunt cuvinte referitoare la industria și economia de țară, la ocupațiunile, lucrurile și mediul plugarului, lucrătorului, grădinarului, ciobanului, vânătorului, pescarului, meseriașului etc. (d. e. sprosini, politir, a cenătu). Nu mă gândesc la cuvinte, cari însemnă lucrurile de absolută necesitate și ocupațiunile principale, ci la astfel de vorbe, cu cari se numesc mărunțisurile lor și lucrări întâmplătoare sau un fel de lucrare și muncă cerută de împrejurările naturale-locale. Observarea fină uneori, alteori deosebită a unei întâmplări specifice ori a unui lucru specific numai cutărui ținut duce pe locuitor la formarea de cuvinte nouă, căci limba poporală nu este nici decum stearpă. Dacă de pildă în munții noștri s'ar întâmpla o erupție vulcanică, atunci țărani noștri îi vor da cu timpul nume, un

nume, o vorbă nouă pentru ei și pentru toți. Gândiți-vă mai departe, că zăpezii i se zice în alte ținuturi nea, dar iarăș în altele alba, unde veți auzi zicându-se: »a venit alba 'n sat«. Bine că cuvântul este format dela adjectivul alb (iată acest mijloc de modificare a limbii și în limba poporală!), dar este un cuvânt nou, pentru timpul când s'a format, cu el se însemnă cu totul altceva decât ce se însemnă cu adjectivul alb, un lucru, nu o însușire. Aici trebuie amintite și »brașoave« = fleacuri și brașovenie = articole de industrie ardeleană. Se va putea, ca în atâtea ținuturi să se găsească alte însemnări pentru vâjăitul vântului, pentru susăitul apei ori pentru fășăitul frunzelor, cum se și zice în unele locuri a hojbăi pentru a băjbăi, a se descotorosi pentru a se descurea, a se deface frazele »Dunăre de mare« și »Olt de mâniaș«, a căror origine e arătată de numele propriu: apoi acele foarte multe idiotisme pentru a fura: într'un loc se zice a pișcă ceva, într'altul a piștoli ceva, și iarăș în alte locuri când a pili ceva, când a picșiri ceva ori a șterpeli ceva, a șterge ceva, a pune mâna pe ceva, ori umblă să fluere 'n biserică, compără cu cincii degete și-o fugă repede, trage la stânga, trage pe mânăcă 'n jos ș. a. m. d.

Se găsește astfel în dialecte vorbe, cu cari se dau nume unor lucruri și noțiuni cunoscute și de mine și de al treilea, cunoscute și aflătoare și aici și într'un sat din celalalt capăt al României. Aceste vorbe, așa numite sinonime, trebuie folosite în limba literară și ca ea să fie bogată, învățată, pentruca în timpul dezvoltării noastre să avem la îndemână, când ar fi de făcut o deosebire, de numit o variațiune a noțiunii, mai multe cuvinte, între cari să alegem, ori, cum, aceasta se face fără a fi întrebați noi, oamenii de carte, să se stabilească prin deprindere din partea masei populare, d. e. căruia fel de cărpe să i se zică pelcele și căruia zdrențe, când să se zică a boi și când a văpsi, sau care cocioabă să se numească hardughie, când să fie vorbele de elacă palavre, când taclele, când fleacuri, când brașoave. Asemenea peate ar alege poporul, poporul limbii literare, între motocel și ghemușor, năzbutie și bazaconie, vâlnic și cretință, bobină și mosor, cotolan și știulei, cearșaf și

prostire, năsălie, pătașcă, catafale și patul mortului. Ori prin întrebuițarea consecventă numai a unuia din cuvintele de acest fel, peste motivele cărei întrebuițări trecem la locul acesta, va scrie dela un timp numai unul și pe celelalte le va uita. Asemeni va alege cu vremea între rostirea năduf (cu f) și năduh (cu h), între năclăios (= lipicios) și năclăiat, hojbăi și băjbăi, corciogar și corcitură, chiar între mürmurul și mürmura, frumșețe și frumusețe, și între vultur ori vultúr, dűșman ori dușmán, bárbar ori barbár, la cari cuvinte va putea decide și ritmul poeziei. Mai departe își vor stă față 'n față expresiunile: »nu se mai știă de bucurie» și »nu mai știă de bucurie«, »se începe vorbă» și »începe vorba«, »se băgă ucenic» și »se vâri ucenic«, »pe murgite» și »pe amurgite».

O adevărată idee de folosul, ce-l avem din primirea provincialismelor în limba literară ne putem face, când ne gândim, că se găsesse în dialecte cuvinte, cu cari se numesc astfel de lucruri, pentru însemnarea cărora noi în limba literară folosim mai multe cuvinte: astfel se va putea zice de toți Românii cu carte povărnă unei fabrici de făcut spirt, sbârceiog ciuperei uscate, corhană unui clin de munte bun de

arat și polog, troscot și porcină unei anumite ierbi.

Cu alte cuvinte, cari își fac intrarea în limba literară vom alungă vorbe de origine străină, neologismele, fie că cuvintele ori expresiunile românești sunt creațiunea poporului, deci provincialisme, fie că ele sunt ale scriitorilor. Astfel vom primi expresiunea deosebit de fericit și potrivit alcătuită »să-i țină în coardă» pentru a acompania, și pentru balustradă cuvântul pãlimar, după cum vom primi vorba priveală în expresiunea »chioșc de priveală» și cuvântul rafturi, care se aude în România, pentru al nostru stelajuri.

Aici e la locul ei observarea, care se poate spune în zilele de astăzi cât mai des Ardelenilor și Ungurenilor, că de aci înainte vom avea foarte mult, mai mult de primit decât de dat celor din România. Și deci și în limbă să primim fără întârziere ce s'a stabilit și s'a înrădăcinat în limba literară a fraților de dincolo. Căci cuvinte, despre cari n'am fi crezut să-și schimbe vre-odată în limba noastră literară sunetele, azi le găsesse scrise (»Luceafărul» V, p. 344) de unul, care le-a roștit odată ca și mine, în forma aceasta: citiam și disprețui pentru cetiam și desprețui.

(Va urma.)

Dr. Alexandru Bogdan.

Doină.

Cântă-mi doină călătoare
Dela răsărit de soare
Până seara la apus,
Când se urcă luna sus.
Atunci doină taci că vine
Din alt sat... badea... la mine
De mă 'ntreabă și mă ceartă...
Că sunt slabă și deșearlă,
Și că inima mi-o dau
Celor care milă n'au.
I-au spus badi nu știu care
Că trec seara pe-o cărare
Și că noaptea când e lună
Ocolesc ca o nebună
Casa, cu ulciuru 'n mână
De-mi scot apă din fântână.

Că-mi pierd serile prin lunci...
Că-mi dau ielele porunci...
C'am prăsit în holde — spini
Și că — dorm pe la vecini...
Un făciune și-un cărbune
Ce fi-am spus tu nu mai spune
Nici la mamă nici la tată
Dacă îți să-mi fi surată,
Doară — muștrările lui —
În poveste să le pui...
Ne vom mângăia cu ele
Mai târziu în vremuri grele...
Când vom rămâne noi două
Și-o cădea atâta... rouă
De s'or umezi din ea
Ochii mei și fața mea.

M. Cunțan.

Boierul.

(Urmare din Nr. 13.)

IV.

Iarna trecea în amărârea oamenilor cari stau cu mâinile în sân, după lunile de muncă aprigă ale verii și ale toamnei. Își uitaseră par'că și ei că erau nemulțumiți și că nu-i așteaptă pentru viitor bucuriile; dar la pâlăitul focului, mângându-și copiii, privind la fulgii mari ce se roteau puzderie în văzduhul șters, în șgomotul suveicii și brâglei războiului, li se părea că toată viața lunei acesteia se mărginește la cei patru pereți ai casei. Nu așteptau decât sărbătorile, de care copii întrebau în fiecare zi, cu Steaua, cu Vicleimul, cu o masă mai îmbelșugată, ca la o zi mare, cu petrecere între rude, între moși și nepoți, între nași și fini.

Dar pentru mulți zilele acestea nu mai aduceau inima bună și bucuria fără șfială de altă dată. În ziua de sfântul Vasile începură să se adune în casa Roșului, toți finii și nepoții, cari alergară să-și facă din el un ocrotitor. Intrau cu temerea pe care le-o da grija că poate nașul n-o fi mulțumit cu ploconul, cu temerea pe care le-o insuflă ochii încruntați și căutătura, cu care Roșu le întindea mâna să i-o sărute.

La masă nu cutezau să vorbească, nu cutezau să pună mâna pe furculița, care le arată că nașul e boier, nu cutezau să golească paharele până în fund. Îi apăsa conștiința amară și dureroasă, că ei sunt robii meniți să muncească și să se bucure de raza de îndurare a aceluia, oricare ar fi el, care a ajuns în țăria și puterea de a-i stăpâni. Și nici măcar raza asta de zâmbet nu se ivea pe fața Roșului. El își descleștă gura numai pentru vorbe aspre și grele:

— Mă, mie nu-mi pasă de nimenea, mă. Ce să uită învățătorul și popa la mine așa cruciș. Eu să vreau și-i asvârlu togma 'n Dobroglia. Și lasă, că pe ăia de se scaldă în apele lor am să ți-i joc eu. Auzi, mă fine Constandine, mi se pare că-ți cam faci veacul pe la popa, furi cu urechea de pe aici ori de pe la conac și te duci de-i spui.

— Ba, nașule, vai de maica mea, Doamne.

— De, mă fine, dacă ești al meu, bine, dacă nu, eu nu mă uit, să știi, eu îți svârle pe spinare odată câteva părechi de ciomege și pe urmă te potolești.

Bietului om i se părea că mânâncă iască. Se

căznea să înghită și nu putea. Lacrimile îi umflară pleoapele zbârcite de om năcăjit și îmbătrânit de tănăr. Îi veni în minte Sfântul Vasile de acuma doi ani, când petrecuse până noaptea la bătrâna nași-sa, care-l cununase, și care l-o fi blăstămând acuma fiindcă o lăsase și alergase la Roșu să-i boteze copilul.

La sfârșitul mesei le spuse că pe primar l-a scos, că o să fie alegere și că să nu-i muște șarpele să aleagă pe altul decât pe Pascu.

Pascu fusese nici mai mult, nici mai puțin, decât pândar pe moșie, ar fi fost în stare să sărute tălpile Roșului. Când a auzit învățătorul că Vălenii o să îndure atâta rușine să fie pe mâna unui om ca acela, le-a fost spus cătorva oameni într'o Duminecă că n'ar trebui să rabde să fie făcuți de râs. Dar în ziua alegerii Roșul a venit acolo cu toată ceata de argați și de pândari ai moșiei, cu gura mare, injurând și învârtind bătele și s'a făcut atâta zarvă, încât învățătorul și popa au trebuit să plece. Iar pe ceice n'au voiau să voteze cu Pascu, Roșu i-a svârilit în palme afară din primărie, răcind la ei ca la niște tâlhari de codru.

De acum primarul eră sluga plecată a celui ce-l alesese.

*

Când în primăvară plugurile fură scoase pe brazdă, în toate părțile Roșu tăia slogurile și intra cu o palmă în pământul vecinilor moșiei. Unii îndrăzniră să cheme pe primar, să-i facă proces la judecătoria comunală, dar la urma urmei, tot ei au trebuit să plătească cheltueli de judecată. La clacă îi strigă prin sat toboșarul comunei, tot acela care-i mână să-și facă „șușeaua”, sau îi vestia să-și plătească birul.

Până când într'o bună dimineață, învățătorul însuși se pomeni că-i lipsesc jumătate din copiii școlii. Boierul îi luase la plivitul grâului. Învățătorul s'a tot plâns, dar în oraș se știa că Roșu din Văleni e om cu vază și vărul bun al avocatului Roșescu, care ajunsese șeful unui partid în județul lui.

S'au tot sfătuit Vălenii, cum ar face să se curețe de omul acesta, cu care nu eră de trăit și într'o bună zi au apucat drumul Craiovei. Boierul, stăpânul moșiei, le-a vorbit dela fereastra

casei, sfătuindu-i cu mândria-i batjocoritoare să asculte de Roșu, că el n'are de fel gândul să pună pe alteineva acolo. Iar în cugetul lui se bucură de străjnicia omului lui dela moșie.

Și bieții soli ai Vălenilor s'au întors obosiți, nemâncați, amărâți, gata să se plece și mai departe sub călcăiul celui ce eră de un sânge cu ei, gata să-i primească palmele și ocările, împotriva cărora nu eră dreptate să-i ocrotească.

V.

Lanurile de grâu ale moșiei de abia își mai purtau spicele grele de boabe tari, coapte. Roșu își scosese toți clăcașii la secerat. De departe, să fi văzut unduerile acestea ale grâului galben, ce făcea ape, ape în adierea caldă a verii, să fi văzut șirul de secerători în albul vestmintelor, vârstat de roșul fotelor femeesti, ai fi crezut că e icoana fericitei vieți patriarhale de muncă rodnică, de veselie curată în mijlocul firii bogate și darnice. Dar în urma lor sta »boierul«, în-eruntat cu batjocura mândră și disprețuitoare în față, cu pălăria pe ochi, cu pușca pe spate. În preajma lui fetele își posomorau privirile, bătrânii simțiau oboseala spatelui lor încovoiat și glumele muriau pe buzele ce nu mai puteau râde. Iar vântul se înfioră de ocară nerușinată cu care-și pripiă la muncă necurmată gloata, pentru care sufletul lui nu găsiă omenie, cinste și dragoste.

Pe miriștea uscată se întindea șirul de pletiiți, ai căror snopi trebuiau cărați și făcuți stog la arie. Fiecare dintre cei învoiți trebuia să care după învoială atâtea pletiiți. Înainte de a se fi început căratul s'a fost pus însă o ploae de vară tare și repede — și »boierul« și-a vestit învoiții să vină să-și întindă grâul pe care îl au de cărat.

— Bine, boierule, dar pentruca să-l desfac, să-l întind, să-l întorc ca să se uște și pe urmă să-l fac iar la loc, îmi trebuie trei zile mie și nevestii, astea nu stau scrise la învoială.

— Zău, n'o fi stând, dar ce vrei să-mi aduc oameni cu plată, ca să-mi întindă grâul, ori ai vrea să-mi-l bagi ud în stog? Știu că voi dacă ați putea mi l-ați da pe gărlă tot.

A început treeratul.

În bubuitul și vâjăitura treerătoarei, în praful înecăcios și pleava usturătoare, Roșu își zoria cu harapnicul, cu palmele și cu înjurăturile clăcașii, pe obrazul cărora curgea sudoarea prefăcută în noroi. Fete, cărora numai ochii miloși

și răbdători li se vedeă din broboada ce le învăleă și le apăra capul de praf, depărtau cu furcile paele ce ieșeau din treerătoare, își sângerau mânilor goale până la cot deslegând snopii, cărau saci în vâlmășagul acesta de muncă înfrigurată și silnică, pe care n'o ușură o vorbă de mângâiere.

După treerat a început căratul, hotărît de învoială, al sacilor de grâu pe piața orașului. Nu i-a fost îngăduit nimănuia să încarce până nu-și treceă prin vânturătoare grâul hotărît să-l ducă. Și de data asta au fost solii cu amenințări, să facă pe deasupra zilelor hotărîte prin învoială, încă două boierului. Și de ai fi putut adună tot focul năcazului, ce mocniă în sufletul fiecăruia din ceice vedeau că învoiala se făcea, prin gustul boierului, mai grea chiar de cum văzuseră că e pe hârtie, ai fi ars în el tot cuprinsul Roșului cu casă, cu conac și cu toată baita de pândari și de argați, care sub mâna lui, ajunseseră mai răi decât Turcii, pe care un arendaș vecin și-i adusese de pază pe moșie.

Dar răbdau. Să te miri de unde atâta răbdare. Să te miri cum putuse câștigă omul acesta asupra Vălenilor puterea, pe care o au șerpii de a imbată cu ochii lor pasările care le cad în gură, parcă vrăjite și fără putere de apărare. Putea să bată în drumul mare, nimeni nu cuteză să crănciască, putea să spună că mâne soarele o să răsară dinspre apus, bieții oameni trebuiau să creadă că așa e.

Începuse să i munciască o frică neînțeleasă, o groază ca de un om, care are puteri necurate: — Soro, de ce n'o veni niciodată a lui Roșu la biserică?

A început a umblă prin sat svonul, că rătăcește noaptea pe morminte, că are în casă o mână uscată de copil nenăscut și că de când o are nu-i nimic pe lume ce să vrea și să nu poată face. N'ar fi îndrăznit să-i strice un fir de păr, n'ar fi îndrăznit să se tânguiască cuiva, să meargă la judecâți pentru crunta ocară și nedreptate ce li se făcea zi de zi. Se mângăiau cu nădejdea că de casa și de copii lui o să se aleagă șteamătu.

Orlea nu se putea împică cu nădejdea asta, care da altora pedeapsa decât făptuitorului:

— Doamne iartă-mă, mă bagă în primejdie, eu scap odată lumea de el.

Dar cei ce-l auziau clătinau din cap cu groază și-i puneau mâna pe gură, care urmă să le spună:

— O să ne-aducă în sapă de lemn. Stați că încă nu ne-a ajuns cuțitul la os.

*

Toamna adusesse culesul porumbului, pe care Vălenii îl dejgheoraseră de foi și-l împărțiseră în câte două grămezi deopotrivă, din care boierul trebuia să vină să-și aleagă una. Dar boierul nu voia să vină să-și ia dijma până ce oamenii n'or ieși cu plugurile să întoarcă pentru sămănatul grâului. După două zile de arat însă ploile de toamnă înțepenise plugurile pe brazdă, peste sat și peste moșie se lăsă jalea și pustiu rece și tăcut.

La poalele dealurilor de humă cleioasă, pe care creșteau petece de pădure chiroiță și pruni mărăcinoși cu crăcile rupte, se întindea până în zăvoiuł apei, lunca netedă cu pământul desfundat de ploile ce nu mai conțenau. Când sta ploaia, văzduhul rămâneă încărcat într'o ceață groasă, umedă, friguroasă, ce te făcea să dorești sobă caldă și pălpăiul focului pe vatră. Pe drumul nepetruit își îneca piciorușele goale în tina mōcirloasă și rece, un copilăș cu un țol trentăros în spate, în săcuiul atârnat de gât el duce de mâncare fraților mai mari cari păziau plugul și grămada.

Și grămezile aceste se întindeau de-alungul drumului ca șetrile cutărui neam fără stea, fără noroc și fără pământ. Deasupra porumbului dejgheorât de foi se chitiseră în chip de covercă brațele de coceni pentru a se scuti de ploaie pe ei și rodul muncii de un an. De două săptămâni culeseseră, de două săptămâni așteptau să fie dijmuți. Ploaia pătrundeă pe sub mănunchiurile de coceni și în covercă răsuflă aerul greu al porumbului încintat de umezeală.

VI.

Ci boierul par'că își uitase de ei. El se îmbuibă în mâncări și beuturi, în cafele și țigări scumpe în casa lui cea nouă din sat. În toamna aceea o isprăvise. Vrusese să facă ceva care să nu mai fie la nimeni. Și alături de casa albă, cu pridvor a bătrânului se ridică acuma casa de zid cu înfloriturile de meșteri bulgari pe la ferești, cu coperișul de tinichea roșie a Roșului de azi. Înăuntru își adusesse scumpe lucruri de oraș.

— Eu vreau să-mi fac casă boierească, mă caliculă, spunea el pândarului ce nu-l slăbiă cu linguriile.

Paturi de tablă cu zugrăveli, sobă de tuci,

plapome în loc de scoarțe, așternuturi de țarg pe jos, cadre cu vânători pe pereți, pe masă nimicuri de acelea de care nu-i mai trebuia lui vāru-său, avocatul, fotografii de ale acestuia, cești de cafea, cărți poștale ilustrate.

Cine nu-l cunoșteă acum pe domnul Roșu din Văleni? Cine puteă trece prin sat, fără să se bucure de belșugul casei lui? Toți acei pe care vântul urăcios al datoriei li aduceă spre satele de care se plāngeau că «n'ai, Domnule, un loc unde să-ți pleci capul, la puturoșii noștri de țărani», toți aceștia se duceau la el ca la un prietin vechiu.

— Vezi cu casa dumitale mi-ar plăcea și mie să trăesc la țară, domnule Roșu, dar cum vezi pe la unii popi și învățători, . . . închizi ochii și fugi de atâta calicie și sărăcie.

Și nimenea nu plecă, fără să-și incerce trāsura cu oale de unt, cu vin, cu pasări, cu vānat.

— Ei, domnule Roșu, să avem noi în fiecare sat câte unul ca dumniata, ce țară fericită am fi noi. Vezi dacă vii pe la oraș treci și pe la mine, îmi place să ne mai întâlnim.

Și cine nu vedeă deșertăciunea de om ajuns, cu care îți spunea Roșu la orice prilej.

— Ala, a fost la mine, mi-e prietin.

Și cum eră să nu fie belșug în casa Roșului? Doar stăpānul moșiei n'a dat și par'că eră jurat să nu dea prin Văleni. El știa asta că venitul lui acuma e de două ori mai mare, decât arānda din anii trecuți și atāta li eră de ajuns. Apoi în catastiful datornicilor din sat Roșu ținea însemnate capetele și dobānzile, dar cine mai ținea socoteala zilelor făcute pentru amānarea sorocului, roadele luate de pe cāmp: mierea, pāsările, ouăle și toate bunătățile luate dela gura copiilor, căci cine ar fi îndrāznit să-i calce pragul — măcar numai pentru a-i aduce o veste — cu mâna goală?

Nu-și mai împodobiau femeile cămășile cu fluturi și mărgele, bărbații își purtau mintenile cele vechi până cădeau petecile de pe ele, împrejmuirile curților și grādinilor putreziau și cădeau, din coperișurile ce nu se mai puteau reînoui sburau șindriile, nimenea nu-și mai vāruia casa, cu toate că pentru asta eră poruncă strajnică. Cine apucă să-și vāndă boii cu credința că-și va cumpără alții, rămâneă negreșit pentru totdeauna fără boi în bătătură.

— Ce s'o fi calicit așa Vălenii, domnule în-

vătător, strânge dumniata toți banii dela toți oamenii din sat și vezi că nu poți încherbă cincizeci de lei.

— Îi mântue moșia și dobânzile boierului, cinstite Părinte. Și într'o bună zi învățătorul a venit dela oraș însuflețit, ca un om care a găsit o comoară și nu știe cum să ajungă cu ea mai repede acasă.

— Cinstite părinte, un lucru mare, să facem amândoi o treabă, care au făcut-o și alții și le-a mers bine. S'aducem, părinte, bogăția iar în Văleni și să-i scoatem din datorii pe bieții creștinii ăștia.

*

Când a auzit Roșu că învățătorul cu popa au să facă bancă, par'că l-a trăznit cineva din chiar senin. După întâiele clipe de nedumerire a început să rădă:

— I-auzi dumniata cine să facă bancă? Poi știu ei ce-i o bancă. Poi, cu ce-o face, nene, cu petricele? Poi, cine să țină atâtea condicii, atâtea socoteli, atâția bani pe mână, chiar dacă i-ar avea? Zmintiți curați, poi, dacă s'a făcut treaba asta la Romanești, au s'o facă ei aici? Ei, domnule, acolo-s oameni, nu fleac, toți au averea mea.

Când a văzut însă, că într'o Duminică s'a fost strâns tot satul la școală și că s'au hotărât să aducă până săptămâna cealaltă toți câte doi lei, iar pe urmă toți câte un leu ori doi pe lună și că popa și învățătorul pun dela început câte două sute de lei l-a apucat furii de turbare:

— O să-i bag în pușcărie, fură banii oamenilor. Mă, orbilor, nu vedeți voi că vă ia și ce bruma aveți.

Dar eră de giaba. Auzi, că învățătorul a făcut hârtii în regulă, care așteaptă numai să fie întărite. Atunci alergă la vâru-său să se jeluiescă A ieșit plouat de tot.

— Nu-l mai înțeleg nici pe ăsta. I-auzi că nu pot să fiu împotrivă, că se supără ai mari, că în toate părțile se face așa, că n'ai ce te face, că dac'oi putea chiar să sprijin afacerea asta, c'am să văd eu ce-o să iese de aci.

— Ce o să iese? O să mi se strice mie socotelile și o să-i obrăznicească pe mocofanii ăștia împotrivă-mi.

În sufletul lui nu-și putea face loc altă simțire decât ciuda și ura. Viața lui, lăcomia și bogăția lui îl depărtaseră de omenia curată și așezată de țăran chibzuit; iar puțina lui învă-

tătură și prietinia lui cu anumiți oameni ai orașelor nu-l putuseră ridica până la priceperea nevoilor vremii în care trăia. Pentru el nu putea fi țintă, nu putea fi mulțumire sufletească în afară de avutul și de poftele lui.

În cele din urmă a văzut că nu merge decât cum îl sfătuisse vâru-său: a pus o mie de lei în bancă spre uimirea de o clipă a învățătorului, care vedeă în Roșu pe cel mai mare dușman al ei. Miiă lui de lei și glasurile umilite ale finilor și nepoților l-au făcut căpetenia și a acestui mijloc de a stăpâni pe ceice o clipă i se păruse că-i vede găsindu-și o porțiță de scăpare.

— Domnule învățător, aș vrea să mă împrumut la bancă să-mi fac o casă, că a de o am, cade pe mine de dărăpănată.

— Cu toată inima, dragul meu, dar du-te la domnu Roșu să-ți iscălească bârțile, răspundeă învățătorul mușcându-și buza și de abia ascunzându-și amarul omului, căruia i se zădărnicesc străduințele... Și domnu Roșu iscăliă, dar iscălitura lui însemnă să-i faci atâtea zile de lucru, ori să-i duci atâtea cară de fân, de lemne, de gunoai.

VII.

...Iar în orașul, capitală de județ, domnul avocat Roșescu scrisese pe flamura partidului său: «Democratism, domnilor, în el stă mântuirea noastră, să ne întorcem spre poporul care suferă, căci acolo e adevărata noastră țârie».

Și când a fost alegeri pentru cameră, dl Roșescu eră ocrotitorul Cărmuirii. Primarii aveau poruncă pe cine să trimită și ce să învețe pe ceice vor merge la vot. Boier Roșu străbătea stradele orașului în capul Vălenilor lui, adevă în capul finilor și pândarilor moșiei, mândru că poate sprijini cu puterea lui, cu înrăurirea lui, eu mulțimea prietinelor lui izbânda vărului său.

A isbutit. Și când s'a deschis adunarea cea mare, în care ar fi trebuit să plutească jalea și durerea amară a mulțimei, avocatul Roșescu rosti în tunet de aplauze vorbe strălucitoare asupra «chestiei țărănești», asupra nevoilor țăranilor, pe care nu-i cunoștea decât dela procese și din înjurăturile și ocările vărului din Văleni.

Iar în Văleni sărăcia nu se îndură să se despartă de gospodăriile, celorce munciau trențăroși din noapte până în noapte, celorce muriau de friguri, se smintiau de pelagră, celorce se

întrebau în rugăciunile lor, că ale căror păcate le ispășese și cât vor mai avea putere să rabdeatăta urgie.

Ci boierul își privia frecându-și mâinile de mulțumire, șirul buților pline din pivnița boltită de sub casă, își privia jicnițele umplute până sub strașină cu grâul boieresc, care prisosiă acum peste ce adusese moșia în alți ani, își privia caii din grajdul conacului, turma de oi ce rădea izlazul învoit oamenilor, pătulele cu porumb, clăile de fân și încrețiturile dintre ochi ale frunții par'că se desfăceau o clipă, o umbră de bucurie îi trecea pe față.

Apoi iar cădea în obișnuita-i înfățișare mohorită de om ce nu știe decât să porunciască. De abia își legănă pe picioare trupul greoiu, cu pantecele mare, cu mâinile lungi, cu unghiile stricate. În pielea obrazului se întrețeau ca o rețea vine roșii, ceea ce-i da veșnic înfățișarea că-i aprins de furie ori de beătură. Când vorbea își arătă dinții galbeni și-și umflă nările ca fiara când simte prada.

Se bucură și nu se bucură de averea lui. El simțea că într-o vreme când, Doamne ferește, n'ar mai putea fi la moșie, toată averea s'ar strecură în scurtă vreme printre degete cu cheltuielile multe și mari ale casei și ale lui, de care acuma nu s'ar mai putea desvătă. El vrea să fie bogat, dar vrea să aibă bogăția trainică și stătornică a pământului ce nu fuge, ce nu se irosește.

(Va urma.)

G. C. Ionescu.

Ifigenia în Taurida

de Goethe.

Actul al patrulea. Seena a patra.

Ifigenia. Pylade.

Pylade.

Dar unde-mi este? să-i aduc mai iute
Solia dulce — a mântuirii noastre!

Ifigenia.

Aicea iată-m' așteptându-te
Să vii, cu vestea ta mângâitoare.

Pylade.

Oreste-i vindecat! Mergeam alături
Și-ajunserăm la termul nisipos
Și, povestind, nici nu luarăm seama
Că rămăsese 'n urmă sfântul crâng.

Și iată, tot mai falnic și mai falnic
Îi joacă iarăși focul tineretei
În jurul pletelor, și ochii lui
S'aprint din nou de tală și nădejde
C'o să ne mântuie pe amândoi.

Ifigenia.

Fii binecuvântat; să nu s'audă
Din gura ta care-a grăit cuvinte
Așa de dulci, vr'un glas de tânguire.

Pylade.

Nu-i încă tot; căci, cu alaiu bogat,
Asemeni unui craiu, norocul vine.
Găsit-am și tovarășii iubiți.
Ei au ascuns corabia 'ntre stânci
Și ne-așteptau cu inima 'ntristată.
Zărind pe frate-tău, săriră toți,
Voioși, dând chiote de bucurie,
Și ne rugară să grăbim plecarea.
Sunt dormice de vășle brațele,
Și, de pe term, un vânt, simțit de toți,
Pornind încet, își fălăia aripa.
Să ne grăbim, deschide-mi capiștea,
Să întru și s'ating cu 'nfiore
Râvnita țint' a năzuirii noastre!
Eu singur sunt de-ajuns să duc îndată,
Pe umerii deprinși, icovana zinei;
Ce dor mi-e de povara cea plăcută!

(La vorbele din urmă, el merge înspre templu, fără să ia seamă că Ifigenia nu-i urmează; în sfârșit se întoarce.)
Tu stai pe gânduri! — Spune. — Cum, tu taci!
Pari îngrijată! ori căzu vre-o nouă
Năpastă 'n calea fericirii noastre?
Trimis-ai, spune, vorbele 'nțelepte,
Precum ne sfătuirăm, craiului?

Ifigenia.

Eu le-am trimis; dar tu mă vei certă.
Înfățișarea ta mi-a fost muștrare!
Venit-a solul craiului și eu
I-am spus așa precum m'ai învățat.
Părea mirat și stăruia mereu
Să dea întâi de veste craiului
Și s'așteptăm ce-i hotărârea lui;
Și-acum aștept să-mi vie cu răspunsul.

Pylade.

Vai nouă! Iarăși ne 'nconjoar' acum
Primejdia! De ce nu te-ai ascuns,
Cuminte, 'n taina preoției tale?

Ifigenia.

Nu m'am ascuns într'insa niciodată

Pylade

O, inimă neprihănită, tu
Te pierzi pe tine și ne pierzi pe noi.
De ce nu m'am gândit să te învăț
Cum poți scăpa și de ispita asta!

Ifigenia.

A mea e toată vina, știu și simț;
Dar nu puteam să 'ntimpin altfel omul,
Care-mi cerea ce inima mi spunea,
Că este dreptul lui de a-mi pretinde.

Pylade.

Ne-amenință furtuna; dar și-așa
Să nu ne temem, nici să ne pripim
Ca să ne pierdem din greșala noastră.
Așteaptă să se 'ntoarcă crainicul,
Și-apoi, orice-ar aduce, tu fii tare:
A rândul o astfel de serbare,
E dreptul tău, iar nu al crainicului,
Și dacă vrea să vadă pe străinul
Împovărat de nebulie grea,
Oprește-l ca și când ne-ai tine 'nchiși
În capite. Așa ne dai prilej
Ca, 'nstrăinând poporului nevrednic
Comoara sfântă, să fugim în grabă.
Apolo ne-arată semne bune,
Nici n'am îndeplinit porunca sfântă,
Și iată prorocia-i s'a 'mplinit.
Oreste-i mântuit! — O, du-ne-acum,
Tu, vântule prieten, la ostrovul
De stânci pe care locuște zeul;
Pe urmă la Mycena, ca să invie
Din nou, ca din cenușa vetrei stinse
Să se înalțe zeii casei iarăși,
Și 'n jurul lor să salte vesel focul!
Și mâna ta să le aprindă 'ntâi
Tămâie 'n vas de aur. Tu aduci
Viață și noroc în casă iarăși,
L-i mântui de blestem și 'mpodobesti
Pe-ai tăi cu mândre flori de viață nouă.

Ifigenia.

Te-ascult, o scumpul meu, și cum spre soare
Se 'ntoarce florea, astfel sufletu-mi,
Pătruns de raza cald' a vorbei tale,
Se întoarce înspre dulcea mângâiere.

Ce-alinătoare-i vorba prietenului,
Dar celui singuratic îi lipsește
Puterea ei cerească, el se pierde;
Căci gândurile lui, închise 'n piept,
Răsar încet; iubirea unui prieten
Ușor le ar face să se desfășoare.

Pylade.

Rămâi cu bine! Eu mă duc acum
Să liniștesc tovarășii ce-așteaptă.
Apoi mă 'ntorc în grabă și pândesc,
Ascuns în tufa deasă, semnul tău. —
Ce te gândești? O umbră de măhnire
S'așează peste fruntea ta senină.

Ifigenia.

Ca nori ușori pe fața soarelui,
Îmi trec pe dinaintea sufletului
Ușoare griji și temeri.

Pylade.

Nu te teme!
Înșelătoarea frică a 'ncheiat
Tovărășia cu primejdia.

Ifigenia.

Nu e nedemnă grija care-mi spune
Să nu înșel și să despoi, vicleană,
Pe Domnul ce mi-a fost ca un părinte.

Pylade.

Pe frate-tău el vrea să-ți-l omoare,

Ifigenia.

Dar mie mi-a făcut atâta bine.

Pylade.

Ce faci numai de silă, nu e vină.

Ifigenia.

O poți ierta; dar tot rămâne vină.

Pylade.

Și zei și oameni te-or ierta pe tine.

Ifigenia.

Și totuși nu mi-e inima 'mpăcată.

Pylade.

A cere prea mult, e trufie-ascunsă.

Ifigenia.

Nu vreau să cercetez, eu numai simt.

Pylade.

Atunci nu poți decât să te cinstești.

Ifigenia.

Numai senină-i inima 'mpăcată.

Pylade.

Așa putut-ai să rămâi în templu;
Viața ne învață 'ngăduință
Cu noi și alții; și tu o s'o 'nveți.
Așa e neamul omenesc urzit
Și-atâtea fire-l împletesc și-l leagă,
Că nimeni nu rămâne 'n veci senin
Și împăcat cu sine și cu lumea.
Nici ești chemat ca să te judeci însuți.
Mergând, să cauți la cărarea ta,
Aceasta-i datoria cea dintâi.
Arare știi să judeci ce-ai făcut,
Ce vrei să faci, aproape niciodată.

Ifigenia.

Aproape mă îndupleci să te cred.

Pylade.

Mai stai la gânduri, unde nu-i de-ales?
Un singur drum de mântuire-avem;
Și mai întrebi de mergem pe acela

Ifigenia.

O, las' să stau la gânduri! că tu însuți
N'ai face nedreptate unui om
Ce ți-a făcut în viață numai bine.

Pylade.

De vom pieri, mustrare și mai aspră
Te-așteaptă și cumplită desnădejde.
Tu nu știi cât de amară-i pierderea,
De nu vrei să jertfești, spre-a ne scăpa
De grea năpastă, un cuvânt viclean.

Ifigenia.

O, de-aș avea un suflet bărbătesc,
Să nu se clatine de nici un gând
În fața unei fapte îndrăznețe!

Pylade.

N'ai încotro; nevoia poruncește,
Și un semn tăcut din mâna ei de fier
E legea legilor, de care ascultă
Și zeii înșiși. Mută, stăpânește
Nendurătoarea sor' a soartei crude.
Tu poartă sarcina ce-ți dă și fa
Ce-ți poruncește! În curând mă 'ntorc,
Ca să primesc din mâna ta sfințită
Încredințarea mântuirii noastre.

Trad. de I. Borcia.

Cronică.

Înmormântarea lui Grigorescu. Ca toată viața lui a fost foarte simplă și patriarhală. Câțiva prietini intimi, doctul Vlahuță și novelistul Delavrancea, apoi ministrul cultelor și instrucțiunii publice, dl Spiru Haret, au petrecut la groapă pe seninul poet al țărânimii. Coșciugul a fost ridicat de țărani și așezat într'un car cu boi, amărurat obiceiului străbun românesc. Câtă armonie și pietate! Mulți artiști tineri, cari se îndeletnicesc cu zugrăvirea și dragostea vieții țărănești, ar putea ascultă poveștile acestei vieți sincere și curate. Ar putea învăța dela acest măiestru dragostea adevărată față de arta lor și față de lumea creată de dânși.

Avea rămasă pe urma lui Grigorescu a moștenit-o soția și copilul lui. A lasat și o fundațiune de 50.000 Lei pentru a se da două burse tinerilor cari vor învăța pictura.

De-ar fi noi norocoși în ucenici!

Cum cinstesc alții și cum știm noi cinsti memoria bărbaților mari ai neamului. Cititorii ardeleni ai revistei

noastre își aduc, de sigur, aminte de moartea romanțierului ungar Jókai: a fost evenimentul săptămânei pentru toată presa ungurească, toată lumea maghiară parcă îmbrăcase doliu național. Unii și-or fi amintind — deși a trecut mai multă vreme — de aceeași sărbătoare de jale națională a societății ungurești, când s'a stins, în străinătate, bătrânul pictor Munkácsy, pe care, în tinerețe, îl chemase totuși Lieb.

Să ne mai uităm — spre a ne rușină și mai tare — cum știu Germanii să prețuască pe bărbații lor de artă sau de știință. Ceice obișnuiesc a răsfoi revistele germane, n'au uitat, de bună seamă, că chiar în anul acesta s'a serbat aniversarea de 50 de ani a marelui sculptor și pictor german Max Klinger: câte numere de reviste consacrate lui și nenumărate articole de ziar.

A murit Grigorescu, cel mai mare pictor român și singurul pictor mare român. — Și acum răsfoiți ziarele noastre și numărați pe degete câte i-au consacrat un articol de frunte, din care se poate vedea o înțelegere

pentru însemnătatea lui Grigorescu; apoi faceți lista lungă a acelor cari au înregistrat știrea morții lui la cronică, printre »noutăți», »accidente», și »siucidieri» și nu s'au sfiit să copieze articole slabe din alte ziare, — și la urmă scoateți singuri, dintr'o comparație cu exemplele citate mai sus și cu altele ce vă vor veni aminte, concluziile triste pentru cultura noastră națională cu care mi se pare că prea începusem, în timpul din urmă, să ne falim.

*

Răspunderea celor ce scriu față de publicul cititor.

Un ziar de frunte dela noi (nu-i spunem numele, ca să nu creadă că scriem din dușmănie) publică, în foileton, traducerea câtorva »Aforisme inedite ale lui Goethe» din cele 171 ce s'au descoperit nu de mult în »Goethe- und Schiller-Archiv» din Weimar. Faptul în sine este, de sigur, foarte laudabil și o dovadă că ziarele noastre urmăresc cu atenție știrile literare de interes general ce se pot afla în foile germane. Dar ceace nu se poate îngădui nici la noi într'un ziar mare, mai ales fiind vorba de un scriitor de autoritate universală a lui Goethe, este că traducătorul schimonosește și falsifică cu totul înțelesul celor mai multe din aceste cugetări, încât cetitorii români de bună credință, cari n'au dat, din întâmplare, în vre-o foaie germană, de aforismele originale, în adevăr admirabile, demne de genul lui Goethe, trebuie să-și fi făcut o idee foarte ciudată despre »marele literat și filosof german».

Lăsăm să urmeze, fără comentariu, cele mai libere din aceste traduceri, puse alături de aforismele originale, pe care, spre înlesnirea comparației, le dăm și în traducere românească cât mai fidelă:

Der liebt nicht, der die Fehler des Geliebten nicht für Tugenden hält.

(În traducerea ziarului:) (Traducerea corectă:)
Nu iubește acela, care nu consideră defectele amantei sale de calitate. Nu iubește acela care nu ia drept virtuți scaderile celui ce iubește.

Die Deutschen der alten Zeit freute nichts, als dass keiner dem andern gehorchen durfte.

Germanii antici nu iubeau nimic mai mult decât libertatea și d'a nu se subordona nimănui. Germanii din timpurile vechi nu se bucurau de nimic mai mult decât că n'aveau s'asculte unul de altul.

Die Deutschen der neueren Zeit haben nichts anderes für Denk- und Pressfreiheit gehalten, als dass sie sich einander öffentlich missachten dürfen.

Germanii moderni nu țin la nimic atâta, cât la a-și arăta prin presă și viol graiu disprețul reciproc. Germanii din timpul mai nou n'au înțeles într-alt chip libertatea cugetării și a presei decât că au voie a-și arăta public unii altora cât de puțin se prețuiesc.

Beschaffenheit gehört in gute geschlossene Gesellschaften. Schon in grösserer Sozietät steht das Unbeschaidene immer im Vorteil, aber Derbheit, ja Grobheit gehört in eine Volksversammlung, wo der Pöbel mitreden

will und den man überschreien oder selbst schweigen und sich nach Hause drücken muss.

Modestia nu stă frumos decât numai într'o societate aleasă încolo e dăunătoare. (Va să zică, toate observațiile minunate, pentru care lui Goethe îi trebuiesc atâtea cuvinte, meșterul nostru traducător le da gata în trei! Curat: scurt și cuprinzător! Nu vrem să-l bănuim că ar fi substituit propriile sale idei despre modestie »marului literat și filosof german».)

Local modestiei e în societăți bune și restrânse. Deja într'o societate mai mare, lipsa de modestie e totdeauna în avantajul, e nevoie însă de duritate, ba de grosolanie într'o adunare a mulțimii, unde plebea vrea să se amestece în discuție și trebuie sau să strigi mai tare decât ea sau să taci însu-ți și să te strecoari frumusețea acasă.

Când relevăm acest fapt, am vrea să nu i se dea altă importanță decât aceea pe care o merită ca un mic, dar totuși caracteristic exemplu de superficialitate și ușurința de care pătimește noastra, ci o bună parte din viața noastră publică. Mai multă seriozitate însă și mai mult simț de răspundere față de public, în chestiuni mari și mici, se impune absolut tuturor celor ce nu vor să piardă încrederea și considerația celui public, care să sperăm că va eși odată din vârsta de minor și nu va mai suferi să fie — îmbătat cu apă rece. B.

*

Știri. Redactorul acestei reviste, dl Octavian C. Tăslăuanu, întorcându-se din concediul de o lună, a reluat conducerea revistei. Îndată după sosire a fost citat la poliție să răspundă în două procese de presă intentate »Luceafărului».

* Cu ocazia adunării cercuale a despărțământului Hida-Huedin al »Asociațiunii» s'a înscris de membru ordinar al acestei instituții românești ungurul Jozsa Samu, notar cercual. În alte părți — Ibașfalau (Erzsébetváros) — poliția nu permite ținerea adunării cercuale a despărțământului, sub cuvânt că la adunare se vorbește românește.

* În revista »Byzant. Zeitschrift» (XVI. 1. u. 2) Karl Dieterich se ocupă într'o dare de seamă de cartea d-lui N. Iorga, »Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen», spunând că lucrarea stă la o »înălțime europeană» și »ist durchaus ernst zu nehmen». Îi impută că nu e în curent cu cele mai proaspete rezultate ale științei bizantine și că autorului i-au scăpat mai multe scrieri de valoare neîntrebunțate.

E curios că, după cât știm, tocmai dl Iorga a fost însărcinat să scrie istoria imperiului bizantin în englezește, cinste pe care fără o cunoaștere temeinică a întregii istorii și științei bizantine nu o prea înțelegem, cu toate dovezile învățatului german.

* Anul acesta Sălăgial a avut o întreită sărbătoare: Adunarea despărțământului Asociațiunii, Expoziția de copii aranjată de Reuniunea femeilor române și aniversarea a 72-a a nașterii d-lui George Pop de Băsești. Sufletul sârbărilor acestora a fost bunul bătrîn G. Pop de Băsești, care cu mâna largă varsă binefacerile sale pentru ridicarea poporului sălăgial și nu crută nici osteneala nici jertfa

pentru frumoasa împodobire a altarului culturii române. În numele acestei culturi, una și nedespărțită pentru toți Români, au alergat la serbări și oaspeți din România. S'au ținut cuvântările de rigoare, s'au cântat cântece și s'au jucat jocuri naționale, din partea poporului. Au fost străniși al olaltă peste 5000 de Români, pentru disciplinarea căroră, s'au îngrijit a se trimite și 50 de jandarmi.

* *Compozițiunile muzicale ale d-lui G. Dima se pot comandă dela Librăria H. Zeidner, Brașov (Brassó). Catalogul acestor compozițiuni il publicăm pe pagina ultimă al acestui număr.*

Asupra importanței și valorii muzicale a acestor compozițiuni năddjduim că vom putea reveni în numerele viitoare.

Indemnăm pe cetitorii noștri iubitori de muzică să-și cumpere minunatele compozițiuni ale măestrului G. Dima.

Errata.

„Ifigenia” Nr. 13 p. 277 monologul Ifigeniei, Scena a III-a p. 277, rând 1, col. 2-a a se cefi: De vorbele acestui om imi simt; rând 8 col. 2-a a se cefi: Îndeplinirea visurilor mele.

Bibliografie.

- Asupra unora dintre aceste cărți vom reveni.
- George Joandrea, Anuarul X, al școalei capitale ort. române de băieți și feteți din Lugoj pe anul școlastic 1906—1907.
- Arsenie Vlaicu, Anuarul școalei comerciale superioare greco-orientale române din Brașov, pe anul XXXVIII al existenței sale. Anul școlar 1906—1907. Brașov.
- Virgil Onițiu, Anuarul XLIII, al gimnaziului gr.-orient, român din Brașov al școalei reale și al școalelor centrale primare, pe al 57-lea an școlar, 1906—1907. Brașov.
- Raport despre institutele de învățământ gr.-cat. din Blaj, pe anul școlastic 1906—1907. Blaj.
- A. I. Vlahuța, România pitorească Biblioteca pentru toți, Nr. 272—274. Librăria Alcalay. București 1907.
- Vasile Pop. Cum iubește o fată. Nuvele. Editura Minerva. București 1907. Prețul Lei 1.50.
- Em. Gârleanu. Cea dintâi durere. Editura Minerva. București 1907. Prețul: Lei 1.50.
- Camille Flammarion, Fenomenele spiritismului. Traducere de Victor Anostin. Biblioteca pentru toți. Nr. 269. Librăria Leon Alcalay. București 1907. Prețul 30 bani.
- G. Pop de Băsești, Economia câmpului. Cluj 1907. 1 broșură de 32 pp. Prețul: 20 bani.
- Dr. Ambroziu Bojthor, Îngrijirea copiilor, disertație. Șimleu-Silvaniei 1907. 1 broș. de 15 pp.
- Vasiliu Ștefanică, Programă școalei civ. gr.-cat. de fete din Beiuș, pe anul școl. 1906/07. Beiuș 1907.
- Dr. Pavel Opreșă, Anuarul XXXI al Gimnaziului român greco-oriental din Brad și al școalei primare pe anul școlar 1906/07. Sibiu 1907.

Biblioteca Copiilor.

Volum. I și II din

„Biblioteca Copiilor și a tinereții”

se vinde, dela 1 Septembrie st. n. cu 1 cor. 10 fil. în loc de 1.60 în Ungaria iar în Romania 1.50 în loc de 2 lei.

În Octombrie va apare și vol. III. cu numeroase ilustrațiuni și minunate povești pentru copii de toate vârstele și istorisirii pentru tinerețe.

GRIGORESCU.

La administrația revistei noastre se află de vânzare **stampe** după tablourile cele mai renumite ale decedatului pictor **N. Grigorescu**. Aceste stampe, puse în rame cu passe-partout, pot împodobi ori ce salon. Se vând:

Car cu boi	cor. —20
Visul unui cioban	» —25
O dimineață de vară	» —20
Scobărul oilor	» —20
și 10 fileri porto.	

Cei ce comandă toate 4 stampele, le primesc franco trimițând numai 80 fileri.

Le Courrier Européen

Un tout ce qu'il veut. Sémiotisme International. Tout tout ce qu'il dit

ABSOLUMENT INDÉPENDANT

PARIS # 280, Boulevard Raspail # PARIS

COMITÉ DE DIRECTION

• Hieronymus BJEANSON •	• Gabriel SÉAILLES •
• J. NOVICK •	• Professeur à la Sorbonne •
• Nicolas SALMERON •	• Ch. SEIGNOBOS •
• Ancien Président de la République Espagnole •	• Professeur à la Sorbonne •
• Prof. à l'Université de Madrid •	• G. SERGI •
	• Prof. à l'Université de Rome •

Collaborateurs de premier rang de tous les pays # Articles sensationnels # Informations originales # Actualités Échos # Caricatures # Indispensable à toute personne désirant suivre le mouvement politique international #

FRANCE	ABONNEMENTS	UNION
Un an	Fr. 12	Un an . . . . .
Six mois	7	Six mois . . . . .
Trois mois	3.50	Trois mois . . . . .
Un numéro	1.25	Un numéro . . . . .

Le „Courrier Européen” rembourse INTÉGRALEMENT le montant de son abonnement d'un an

Demandez un numéro Spécimen gratuit

Catalogul compozițiilor muzicale

de

G. DIMA.

Se pot comanda dela Librăria H. Zeidner, Brașov (Brassó).

I. Cor mixt a capella.

A. Lumești.

- a) Cânteece populare și melodii vechi românești.
- Nr. 22 Caiet. I. Fântână cu trei izvoare. — Copilă tinerică.
— Cucule cu peana sură.
- Nr. 23 Caiet. II. Ce faci Ioană? — Cucuruz cu frunza 'n sus. — Hei, leliță din cel sat.
- Nr. 13 Caiet. III. O, ce veste minunată. — Doamne Isuse Hristoase. — Nunta din Cana.
- Nr. 14 Caiet. IV. Leagăn verde de mătăasă. — Trei păstori. — Astăzi prorociile.
- Nr. 24 Caiet. V. Nu-i dreptate. — Între piatra Detunată. — Înzadar alerg pământul.
- Nr. 26 Caiet. VI. Hai în horă. — Plugurile. — Așa am fost ursită.
- Nr. 27 Caiet. VII. Hora Severinului. — Rămâi sănătoasă. — Sărmană frunză.
- Nr. 28 Caiet. VIII. Bălcescu murind. — Trăiește în săferință. — Scumpă, dragă copilă.
- Nr. 42 Caiet. IX. Mândruță de demult. — Sub fereastră mândrii mele. — Hei, rei, măi!
- Nr. 25 Caiet. X. Nu m'ar arde dorul. — Anică delă moară. — Cârâșul. (Cânteece pop. slov.)
Prețul Partitura: à caiet cor. 2,70.
Voci de cor compl. cor. 1.—, sing. à cor. —,25 no.
- b) Patru cânteece.
- Nr. 29 Caiet. I. Două inimi. — Păstorul.
- Nr. 30 Caiet. II. Dor de călătorie. — Floarea 'n câmp.
Prețul Partitura: à caiet cor. 2,70.
Voci de cor compl. cor. 1.—, sing. à cor. —,25 no.
- c) Două poezii de M. Eminescu.
- Nr. 31 Ce te legeni codrule?
- Nr. 32 La mijloc de codru des.
Prețul Partitura: à cor. 1,80.
Voci de cor compl. cor. —,72, sing. à cor. —,18 no.

B. Bisericești.

- a) Cântări liturgice.
- Nr. 33 1. Irmosul Crăciunului.
- Nr. 34 2. „ Bobotezei.
- Nr. 41 3. „ Buncivestiri.
- Nr. 35 4. „ Florilor.
- Nr. 36 5. „ Înălțării Domnului.
- Nr. 37 6. „ Rosaliilor.
- Nr. 38 7. „ Intrării în biserică.
- Nr. 39 8. a) De Tine se bucură.
b) Pe Arătătorul.
- Prețul à nr. Part. cor. 1,80, vocile de cor compl. cor. —,72, sing. à —,18 no.
- Nr. 68 b) Fericii sunt cei goniți, motetă.
Prețul Partitura: à Cor. 1,80.
Voci de cor compl. cor. —,80, sing. à cor. —,20 no.
- Nr. 77 c) Liturgia Sf. Ioan Gură-de-aur.
Prețul Partitura: à cor. 5.—.
Voci de cor compl. cor. 3,60, sing. à cor. —,90 no.
- d) Cântări funebre.
- Nr. 70 1. a) Bine ești cuvântat Doamne, b) Ceata sfinților.
c) Plâng și mă tânguesc, d) Veșnică pomenire.
- Nr. 71 2. Ce e viața noastră?
- Nr. 66 3. Cu adevărat deșertăciune.
- Nr. 69 4. Cele ce cu adâncul înțelepciunii (cu Bass-Solo).
- Nr. 67 5. Marea vieții.
Prețul Partitura: à cor. 1,80.
Voci de cor compl. cor. —,80, sing. à cor. —,20 no.
(Va urma.)

Cumpărați numărul jubilar Carol I. Prețul 1 cor. 10 bani.